

B. M. II, 49.

n. 7, 13.

II n
5974

JOANNIS FRIDERICI JOACHIMI
HALLENS.
COMMENTATIO HISTORICA
DE
SPVRIO
MATHILDINO DONO.

Entdeckter Ungrund
Der Mathildinischen Schenkung.

8.

HALÆ VENDORVM
Typis JOA. CHRISTIANI HILIGERI, Acad. Typogr.
M DCC XXXVI.

8.

JOHANNIS FRIDERICI JOACHIMI
HALLENSIS
COMMENTARII HISTORICI
DE
SPARTIO
MATHELDINO DONO.

1702 JOH. CHRISTIANUS
HALLENSIS

ILLVSTRISSIMO COMITI AC DOMINO
DOMINO
JOANNI FRIDERICO
SACRI ROMANI IMPERII
COMITI
DE OETTINGEN

DOMINO IN WALLERSTEIN, HOHENBYRG,
MARKT, SYFRIEDSBERG
RELIQVA

COMITI AC DOMINO MEO
GRATIOSISSIMO.

ILLVSTRISSIME S. R. J. COMES
DOMINE GRATIOSISSIME

ILLVSTRISSIMO COMITI AC DOMINO
DOMINO
JOANNI FRIDERICO
SACRI ROMANI IMPERII
COMITI
DE OETTINGEN

Antæ es indolis egregiæ, ge-
nerosæ, TE dignissimæ, ut
omnes TE suspiciant, ma-
gni faciant, venerentur. Re-
giam dicunt indolem; licet
ignorent plerique omnes, TE stirpis Regiæ
Agilolfingicæ progeniem, tantorum Ger-
maniæ Principum tam antiquarum Do-
muum, Austriacæ, Brandenburgicæ, Guel-
phicæ, Lotharingicæ aliarumque esse co-
gna-

gnatum. Quid ? quod multos fagi togæ-
que HEROES OETTINGENSES Germania
nostra celebrat ? Sufficit audire ILLUSTRIS-
SIMVM TVVM NOMEN , ut innotescant
laudes TIBI debitæ , adeo , ut minime mea
panegyri indigeas. Sed tamen probe scio,
tantæ TE esse humanitatis , ut non minus
clementer sis excepturus venerationem me-
am , quam TVÆ Virtuti exhibeo. Etiam
hoc scio , quod æqui bonique habiturus sis
hoc publicum monumentum venerationis
meæ , quum illud extruxerim pro viribus
ideo , ut liceat mihi adeo esse felici , qui , quo-
ad vixero esse possim

*ILLVSTRISSIMI NOMINIS TVI
COMES AC DOMINE GRATIOSISSIME*

Observantissimus devotissimusque

Cultor

JOANNES FRIDERICVS JOACHIM.

LECTORI.

Miraberis lector conatum. Miror & ego. Sed admirationis causse diverse. Tuæ, quod scripserim de Mathildino dono, quando iam multi de eo egerunt; Meæ, quod nullus eruditorum nondum tot errores huius doni refutaverit satis. Amici suaserunt hoc institutum. Jam alibi hanc spartam occupavi. Multa leviter tum, hic prolixius, tractavi. Noli itaque mirari Lector. Institutum nostrum ab aliis esse diversum, vides. Ne contumeliis proscindas auctorem! Quid feci aut commisi? Nihil. Cogitas, quod vis? Ego quidem, quod placet! Est sentiendi libertas. In Democratia vivimus. Feruntur suffragia. Itur in sententias. Licet etiam, ut relictis aliis, solus stes. Nonnulli Dictatores, si Diis placet, eruditi orbis, stilo aculeato acriter in aliorum scripta invehuntur, famæ aliorum detrahunt. Contemnuntur. Vix Bartolum sapiunt. Apes dixeris, pugendo sibi ipsis interitum parantes. Sed quid ad me? Tecum communico cogitationes. Idem, sive bene, sive male iudices, Vale.

Scripsi in Academia Fridericiana
die XVII, Martii, a. 1736.

CAP.

CAP. I.

DE

MATHILDIS PROGENIE.

§. I.

DE Dono Mathildino dicturo, prius de Mathildis majoribus hic locus erit differendi. Quare in hoc Cap. I. agitur de Mathildis progenie. Cap. II. Num Mathildis bona sua Pontifici donaverit? Cap. III. Num Pontifex Innocentius II. Imperatori Lothario II. ejusque genero Henrico Magnanimo Mathildinas terras in feudum dederit.

§. II.

Ex regiones, quæ sub potestate Comitis Mathildis earumque majorum fuere, ad regnum Italiae pertinebant. Id ante me demonstrarunt VV. CC. MASCOVIVS, GVNDSINGIVS, HAHNIVS de *Jure Imperii in Magnum Etruriae Ducatum*. Sed ortis in Italia turbis & bellis, multi praefecti seu provinciarum rectores in provinciis summas imperii occuparunt, & a fide discesserunt. conf. *Vir Perill. Dn. Canc. de LVDEWIG, immortale Fridericianæ decus in Sing. Jur. Publici*, quantivis pretii libro, ubi exempla uberrima adducta, quæ alibi frustra quaeruntur. Innumeros adducere. Sed quum hi in examen sint vocandi, qui Tusciae Marchiam rexerunt, de his agemus.

§. III.

Primus e Mathildis majoribus, Sigefriedus audit DOMNIZONI. SIGONIVS quidem *Lib. IX. de Regno Italiae*, alium stipitem communem, videlicet, Marchionem Ateftinum, nomine *Attonem*, qui circa reparatae salutis annum 967. vixit, nobis obtrudere conatur, itaque sequentem sistit genealogiam

Atto

Atto

Thedaldus.

Bonifacius

Mathildis.

LEIBNITZ dans sa lettre sur la connexion de la Maison de Brunswic avec la Maison de Modene, etiam huic relationi calculum adjicit. Sed utrique errant in eo, quod *Attonem* Estensem Marchionem fuisse adserunt. Fuit *Thedaldi* pater *Atto*, seu *Adelbertus*, sed Marchio Tusciae, non autem Atestinus; nos infra testimoniis luculentis hanc sententiam confirmabimus.

§. IV.

Aliud stemma suppeditant alii, ubi *Bonifacium* patrem *Mathildis*, filium *Egberti* Saxoniae Ducis fuisse autumant. Videamus Genealogiam

Egbertus, Saxoniae Dux

Gertrudis, vxor Henrici
DucisBonifacius, Tusciae
Marchio

Richenza vxor Lotharii II, Imp.

Mathildis

Gertrudis conjux Henrici
Magnanimi, Bavariae
Saxoniaeque Ducis.

Sed quum veritas hujus stemmatis prius probanda, quam temere credenda, non est, quod refutetur.

§. V.

Veram atque indubitaram originem *Comitis Mathildis* profapiae, omnium optime ostendit *DOMNIZO presbyter*. Celebrat iste carminibus antiquis *Mathildis* majores. Hinc aliud existit stemma

Siege-

Siegfridus.

Atto.

Thedaldus

Bonifacius

Mathildis

DOMNIZO maximam meretur fidem, quippe qui in aula *Mathildis* degebat, & de ejus majoribus optimam habere potuit notitiam. Neque tamen adfirmaverim, DOMNIZONIS relationibus tanquam responsionibus Oraculi esse credendum. Nam etiam nonnulla reperiuntur, quæ ficta. In indagandis autem *Mathildis* majoribus hunc *presbyterum* omnibus aliis præfero.

§. VI.

Hic ex *Mathildis* progenie primum nominat *Siegfridum*, apud LEIBNIZIUM *Tom. I. Scriptor. Rer. Brunsvicensis*, in *Vita Mathildis* p. 633. Adpellat illum *principem præclarum de Comitatu Lucensi*. Non fuit *Siegfridus* Marchio Tusciæ, aliarumque ditionum, quæ *Mathildis* postea habuit; sed tunc temporis alios Tusciæ Marchiones fuisse, probatum dedit Vir eximie eruditionis, decus Academiæ Lipsiensis III. MASCOVIUS in *Diss. de Fure Imp. in Magn. Etrur. Ducat. S. I. §. 5.* Sed verba DOMNIZONIS, quando adserit; *Siegfridum* fuisse de comitatu Lucensi, crucem figunt. Luca metropolis erat Tusciæ. Hinc, si *Siegfridus* fuerit de Comitatu Lucensi, fuit Marchio. Nisi verba: de comitatu Lucensi, ita interpretentur, perinde ac si DOMNIZO dicere vellet: *illum non fuisse comitatus Lucensis præfectum, sed hanc regionem ejus esse natale solum.* Vocabulum *Principis*, quo *Siegfridum* ornat, cave existimes denotare Fürst, qui iuribus majestatis gaudet; sed significat: *einen vornehmen Mann*, ob præclara gesta. Principes enim, ut hodie sunt, eo tempore Italia non ferebat. Solos admini-

B

stra-

stratores eos fuisse, jam dudum ante me Viri eruditi docuerunt. Obiit *Siegefridus* anno 945. teste SIGONIO *de Regno Italiae ad b. a.* conf. GIVLIO DAL POZZO *in vita Mathildis* p. 146.

§. VII.

Patrem *Siegefridum* excipit filius *Atto Princeps Canusinus*, de quo id. AVCTOR p. 693. refert, quod comitatus honore ab *Ottone M. Imp.* decoratus fuerit. Quid hoc sibi vult DOMNIZO? vix capio. Nam si *Canusinam* arcem *Atto* jam tenuit, fuit *comes*, neque opus fuisset, comitatus honore illum decorare. Itaque auguror, quod *Otto M. Attoni* præter *Cannossam*, alium districtum dederit ad regendum. MELLINI P. I. putat, quod *Azzo ex Siegefrido primo ortus Rbegium Comitatum sortitus sit, Brixellique, & Apollonii instituerit coenobia, pro- ruleritque ex Hildegarda Oibonis I. Imperatoris ex Fratris nepote, Gothefredum Pontificem Brixinensem & Theobaldum.* Sed de hac relatione jam dubitavit GIVLIO DAL POZZO *Maraviglie Heroiche &c.* p. 149. PROVOCAT quidem MELLINI ad FRANCISCI ROSIERII *Stemma Lotharingicum.* Sed quis crederet falsario ROSIERIO? Ejus liber pæne omni fide destituitur, ut docuerunt PAGO in *Critica Anti-Baronian.* ad a. 913. n. 1. & ad a. 1070. n. 7. & 16. BESLIVS *de vera origine Hugonis Italiae Regis.* BLONDIUS in *Barro Campano-Francico* pag. 14. LVDOV. ANTON. MVRATORIVS in *Antich. Estens. Præfat.* p. 12. & 13. Num vero *Atto* is fuerit, quem SIGONIVS & LEIBNITZIVS e familia *Essens* fuisse autumant, dubito. Nam, si *Atto* e gente *Estensi* fuisset, sane prodidisset DOMNIZO, illumque non filium *Siegefridi* adpellaret, quippe qui *Erruscus*, non *Essensis.* Vox *Atto* SIGONIVM & LEIBNITZIVM in illum errorem induxit. Longobardis moris est *Adelbertum* vocare *Attonem.* Ipse *Atto* in *Constitutione LXI. Tom. II. Bullarii Bassinens.* recitata *Adelbertus & Atto comes* adpellatur. Quod autem DOMNIZO ait: *Attonem* fuisse filium *Siegefridi*, id confirmat *cit. Constit.* quam etiam MVRATORIVS in *Antichità Estensi* Cap. XVI. p. 139. apofuit; ubi *Atto* expressis verbis dicit: *suum quondam patrem fuisse Siegefridum.*

§. VIII.

§. VIII.

Atto filium genuerat *Theodaldum*, quem AVENTINVS in *Annal. Boior. Dieboldum* nominat. Vocatur etiam *Adelbertus* a filio *Theodaldo* in diplomatibus, & *BVLLA Benedicti VII. Summi Pontificis*, quam publicare promisit V. C. MVRATORIVS in *Antichità Estense Cap. XXI. p. 197.* Post patris mortem in ejus ditiones & honores successit, ut habet *DOMNIZO p. 640.* Vinculis matrimonii sibi *Willam* sororem *Hugonis Tusciæ Marchionis* conjunxerat. Monasterium S. Benedicti di *Padolyrone* condidit, de quo elegantem libellum scripsit *BENEDICTVS BACCHINI*, cui titulus: *Istoria del Monasterio di San Benedetto di Padolyrone.* Est liber rarissimus, & frustra a me quaesitus. Exiit in *GVNDLINGII Bibliotheca*, sed auctionis lege distractus pro i. Thl. 15. Gr. Diploma, in quo donatio hujus monasterii continetur, extat in *Constit. LXXII. Tom. II. Bullarii Casinensis.* Scriptum est diploma hoc, anno IV. regni *Henrici*, mense *Junio*, *Indictione V.* anno Christi 1007. Ibi mentionem facit conjugis suæ *Willæ.* Ego, inquit, in Dei nomine *Teudaldus Marchio*; filius quondam *Adelberti* itemque *Marchio & conjugis meæ Willæ.* Hoc diploma etiam recitat *BENED. BACCHINI Istor. del Mon. di Polir. in Apend. p. 16.* quod fide V. C. MVRATORII in *Antich. Estens. Cap. XXI. p. 197.* scribimus. Ex quo adparet, conjugem ejus *Willam* eo tempore jam vitam cum morte commutasse, & *Theodaldum* postea nunquam conjugium ambiisse. *FLORENTINIVS Libr. III. Commentar. de rebus ad Comitissam Mathildem spectantibus p. 46. seq.* sistit illum primum ex *Marchionibus*, qui post obitum *Hugonis*, *Tusciæ præfuerunt.* Is anno 1005. *Henrico II. Imp. Veronæ* occurrit, in quem Imperator multum spei collocaverat. Id colligo ex relatione *DITMARI MERSEBVRGENSIS*, qui *Lib. VI. Chronici* ait: *Huic occurrit diu expectatus Theobaldus Marchio cum prædictis auxiliatoribus, gaudens tempus advenisse, quo secretum bonæ voluntatis liceret huic aperire.* Sed præstantissimus *Marchio* eodem anno, quo monasterium S.

Benedicti de Padolyrone condiderat, nimirum 1007. debitum naturæ exsolvit, ceu testantur SIGONIVS *Lib. VIII. de Regno Italiae*, & FLORENTINIVS *c. I. p. 47.* Fuit avus nostræ Mathildis, ceu ipsamet prodit in *Constit. LXXVII. Tom. II. Bullarii Casinens.* scripta anno 1004.

§. IX.

Post obitum *Theodaldi*, Marchiam Tusciæ rexit quidam *Bonifacius*, filius *Alberti* comitis. Extat in FLORENTINII *Commentar. l. c.* chartula donationis abbatiæ Florentinæ 1009. factæ, in qua profitetur, *se lege Ripuariorum vivere.* Hinc SIGONIO *c. l.* non adfentimur, qui scribit: *Bonifacium filium Theodaldi & patrem Mathildis, Etrurie præfuisse.* Vidit hunc errorem FLORENTINIVS, & refert: *nullum sibi occurrisse diploma ante annum MXXXIV. scriptum, in quo Bonifacius Marchio adpellaretur.* Hunc sequutus est GIVLIO *dal. POZZO l. c. p. 182. 83.* Sed adcuratissimus P. ANTONIVS PAGIVS in *Critica Anti-Baroniana*, libro quantivis pretii ad *an. 1002. n. 4.* observavit, quod in *Constit. LXXXIII. Tom. II. Bullarii Casinens.* donatio *Richildæ Comitissæ* & ipsius *Bonifacii*, facta anno *MXXV. IV. Kalendas Maii Indiæ. VIII.* contineatur, in qua *Richilda*, quæ prima ejus uxor fuit, se *Comitissam*, & *Bonifacius* se *Marchionem* nuncupant.

§. X.

Sed & illo mortuo, nondum *Bonifacius* Tusciæ præfuit, sed quidam *Adalbertus marchio b. m. Oberti filius, & nepos b. m. Adalberti, qui fuit similiter marchio.* ILL. DN. MASCOVIVS in *cit. pererudita* DISS. bene observat; *non constare, num idem Tusciæ Marchio fuerit, quum verosimile Adalbertum, Oberti Estensis fuisse filium.* conf. v. c. LVDOVICI ANTONII MVRATORI *Antichuam Estensem Cap. XX. p. 137.* quem librum PERILL. DN. de LVDIEWIG Vir ad stuporem invidiamque doctus, nobiscum ex lectissima pretiosissimaque bibliotheca, cui privata in Germania vix erit par, ac ne vix quidem, ex singulari benevolentia communicavit. Dubium superesse videtur, si conferamus diplo-

ploma a 1011. confectum, a *S. Mar. in Monse*, qui locus est hodie Reip. Lucensis, publicatum a FLORENTINIO c. l. p. 48. At vero territorium Lucense olim ad Tusciæ Marchiam pertinuit. Sed Scrupulum idem VIR ILL. MASCOVIUS l. c. removet, quum ex allegato libro MVRATORII c. XX. docet: Gentem Estensem, in Tuscia, & ipso quoque comitatu Luca amplissima possedisse prædia. Itaque conjicio illum *Adelbertum* non præfuisse Tusciæ, sed *Rebnerium*. Hic 1026. *Conradum Salicum* in Italiam venientem, cum Lucensibus Vercellis salutavit. Gravis testis est OTTO FRISINGENSIS Lib. VI. Chron. cap. 28. *Rex vero, inquit, castra movens sanctum Pascha Versellis celebravit. Ibi Rebnerium Marchionem cum civibus Lucensibus obviam habuit.* Confirmat nostram sententiam PETRVS DAMIANI in *Vita s. Romualdi*, ubi ait: *Et non longe in virtute Ranerii, qui post modum Tusciæ Marchio factus est, habitavit.*

§. XI.

Reinerium Marchionem excipit *Bonifacius* filius Marchionis *Thealdi*. Illum jam anno 1034. Marchionem Tusciæ fuisse, docent tabulæ, quas SILINGARDVS de *Episcopis Mutinensibus in Vita Ingonis* allegat; quibus etiam FLORENTINIUS Lib. l. p. 25. usus est. Marchiones Tusciæ ante *Bonifacium*, marchiam Tusciæ nomine rexerunt administratorio. Sed imperator *Conradus Salicus*, huic *Bonifacio* Tusciæ Marchiam sub nexu fidelitatis concessit. PETRVS DAMIANI Lib. VII. Ep. 10. seq. Et DOMNIZO *σύρρογος* p. 648. id ita exprimit:

Ut juraret ei, rogat ipsum (Conradus Bonifacium) more fidelis

Atque ideo dixit, quod Marchio serviet ipsi.

Vulgo arbitratur, his verbis contractus inesse feudalis inter *Conradum Salicum* & *Bonifacium*. Nam adest juramentum fidelitatis, ubi subditus, sive vasallus, fidem suam domino obstrinxit, & fidelitatem juravit, ceu adnotavit DV FRESNE in *Glossario. v. Fidelis* p. 427. Et p. 429. docet: *Sacramentum fide-*

fidelitatis præstitum esse a Vasallis stantibus, & tactis Evangelicis. Etiam DOMNIZO meminit servitiorum. *Servitium* regularitur accipitur pro quolibet obsequio, quod a vasallis & tenentibus debetur ratione feudi vel tenuræ, ut CANGIVS v. *Servitium Tom. III. Glossar. p. 828.* observavit. Hinc arbitrator, *Bonifacium* Tusciæ Marchiam a *Conrado Salico* in clientelam accepisse, sed non tali modo nexus clientelaris fuit, ut hodie, quippe tum temporis feuda nondum in eo statu erant. Et maximum oritur dubium, si vocabulum servientis rite examinemus: Nam SPELMANNVS v. *Servientes Regis* observat, quod reges habuerint in singulis Comitatibus Servientem ad legem, in nomine eorum Coronæ placita prosequentem. conf. DV FRESNE v. *Servientes Regis.* Ideo puto, quod *Bonifacius* talis serviens Regis fuerit, quam conjecturam confirmat Diploma quoddam, quod infra dabo. At non temere putandum, *Bonifacium* solum fuisse administratorem, sed habuit etiam maxima prædia & ditiones, in his regionibus sitas. Acquisivit postea etiam Tusciæ Marchiam, ex liberalitate *Conradi Salici*, quum DOMNIZO observet, eum Tusciæ Marchiam, majori cum auctoritate, quam non habuere ejus antecessores, accepisse, de quo in *Comment. De Jure Dom. Brunsv. in Terr. Matbild. Cap. III. §. 4.*

§. XII.

SIGONIVS *Lib. VIII. de Regno Italie* refert de *Bonifacio* tanquam aliquod singulare, quod Ducis titulum gesserit. *Fuit, inquit, omnium Principum Italicorum clarissimus, quippe qui Canussii Comes, Parmæ & Ferrariæ Archiepiscopus, Dux Tusciæ perinde ac pater ejus Theodaldus. Siquidem & is Ducis titulum gessit.* Confirmat SIGONII dicta FLORENTINIVS *c. l. in append. p. 117.* ubi *Bonifacius* se Marchionem & Ducem adpellat. Si P. ANTON. PAGIO est habenda fides in *Crit. Anti-Baron. ad a 1093. n. 2.* voces *Marchionis, Comitiss, & Ducis* ad idem significandum usurpabantur. HADRIANVS VALESIVS in *not. ad Paneg. Berengarii C. III.* observat, quod *Ducis & Comitiss* apud plu-

plurimos Scriptorum appellatio promiscua fit. At inter Ducem & Comitem differentiam intercedere, docet FLORENTINIVS c. l. p. 7. *Intorno*, inquit, *al Mille era l'Italia tuttavia divisa in Marche e Contee*. Ogni Città riconosceva il suo Conte destinato con gli Schavino Giudici alla decisione delle cause nel popolo. Obedivano i Conti, con gli altri subordinati, a Governatori delle Marche chiamati Marchesi. Miscedevano i Marchesi nelle città medesime, dove ne' tempi più antichi avevano i Principi Longobardi il Palazzo Ducale; e ritenendo il titolo di Conte, per cui si PASSAVA al maggior grado, prendevano ancora quello di Duca, se la Provincia governata anticamente lo possedeva. conf. v. C. MVRATORII *Antichitum Estensum* Cap. V. p. 26. & seq. qui erudite, uti semper solet, de his denominationibus differit. Habuit in matrimonio Richildam. BENED. BACCHINI in *Istoria del Monastero di San Benedetto di Pò di Lirone*, in append. putat: Richildam fuisse filiam Giselberti Lucemburgici Ducis, & neptem S. Cunigunde Imperatricis. Sed v. C. MVRATORIVS in *Antichità Estensi* Cap. VIII. p. 55. de hac re valde dubitat. Recitat *Const. LXXIII. Tom. II. Bullarii Casinens.* quam supra adduximus, ubi legitur: Richildam vivere lege Longobardorum. Hinc acute conjicit: Richildam non ducere originem e Domo Lucemburgensi, quia Lucemburgenses Comites non fuerint Longobardi. Promisit etiam Vir eruditus, instrumentum ex Archivo Estensi publici juris facere, in P. II. *Antich. Estens.* Utinam properaret opus. Mortua illa in matrimonium duxit *Beatricem*. Quanam hæc fuerit, inter Historicos non satis constat. Sic SIGONIVS *Lib. VIII. De Regno Italiae* p. m. 197. existimat, eam fuisse filiam *Conradi Salici Imp.*

Conradus Salicus

Beatricis = Bonifacius.

Sed nœnias canit SIGONIVS. Nullam filiam, cui nomen *Beatricis*, Conradus Salicus habuit. Optimam maternam *Mathildis*

dis Genealogiam explicat Genealogia SANCTI ARNVLPHI ap. DV. CHESNE Tom. II. Scriptor. Rev. Francicar. Hadwidis, inquit Auctor ἀνώμμος, soror fuit Ottonis Magni, genuitque Hugonem Regem Francorum, & Beatricem uxorem Friderici Ducis, nempe Lotharingie Superioris. Beatrix genuit Theodoricum Ducem, Fridericus Dux genuit Beatricem & Sophiam. Beatrix genuit Mathildam ex Bonifacio, qui fuit primus maritus Beatricis Mathilde nostrae matris. Quod Otto Magnus habuerit sororem, nomine Hadwidam, testantur WITICHINDVS CORBEIENSIS Lib. I. Annal. p. 638. & GVILIEL. NANGVS in Continuat. Frodoardi apud DV. CHESNE Tom. II. Scriptor. Rev. Francicar. p. 627. CONF. DN. KOELERI Diss. de Fam. Aug. Caroling. Tab. I. n. 38. p. 16. Totum itaque Stemma Genealogicum tam masculinum, quam sequioris sexus hic adponere lubet.

Henricus Auceps, vxor
Mathildis,

Otto M. Imp, Gerberga, Hadvvida
nupta a. 938.
Hugoni Magno Comitē
Parisiensi †
a. 956.

Hugo, Rex Francorum, Beatrix, nupta
Friderico I.
Duci Mosellan.

S. Adalbero Metensis
Episcopus

Theodoricus I.

Siegefridus

Atto S. Adelbertus, vxor Ildegarda

Fridericus II.

Theodaldus, vxor Willa

Sophia.

Beatrix

Bonifacius, Dux Tusciae

Bonifacius? Mathildis, maritus 1) Godefridus
Gibbosus, Lotharingie Dux,
2) Gvelfus, Dux Bavariz,

Hæc

Hæc stemmata etiam sistit. v. C. LVDOV. ANTON. MVRATORIVS in
Antichità Essensi Cap. VIII. p. 64.

§. XIII.

Miror itaque, oculatissimum Cardinalem BARONIVM in
Annal. Ecclesiast. contendere, DOMNIZONEM Vitæ Mathildis
auctorem in indagandis *Beatricis* majoribus hallucinatum esse.
Scribit *presbyter*; *Beatricem* matrem *Mathildis*, fuisse filiam
Friderici Ducis. Verba ejus sunt:

*Cum natam rutili Ducis expetis Federici
Conjuge cum propria Mathildis denique dicta
Iste Beatricem Federicus donat habere.*

At testimonia §. XII. adducta, fatis superque docent, DOM-
NIZONEM omnino vera cecinisse; BARONIVM autem esse hallu-
cinatum. Cui vero hæc dicta nondum sufficient, iste consu-
lat ELORENTINII *Commentar. Rer. ad Comitiss. Mathildem spe-*
ctant. Lib. III. Adducit ibi auctor præstantissimus documen-
tum e tabulariis Episcopi Lucensis, ubi sequentia leguntur:

In nomine D. N. Jesu Christi Dei æterni anno ab Incarnat. ejus
millesimo quinquagesimo quinto, pridie Cal. Junii, indictione
octava, constat, me Beatrice lege vivente Saliga, filia bonæ
memoriæ Federighi, qui fuit Dux, qui fuit Similiter lege vi-
vens Saliga, quæ secundum legem meam Saligam.

Magis hoc adsertum confirmat *Constitutio*, quæ *Tom. II. Bul-*
varii Casinens. inserta, & a P. ANTONIO PAGIO in *Critica Anti-*
Baroniana ad a 1070. n. X. adducta. Scripta est Anno *MLXXI.*
quarto Kalend. Septemb. indictione IX.

Manifesta sum ego Beatrix Comitissa ac Ducatrix, filia bonæ
memoriæ Frederici Ducis; quæ professæ sum ex natione mea
lege vivere Saliga, quia per hanc chartulam meæ dispositionis
sive offerensionis pro remedio animæ meæ, & pro remedio ani-
mæ Bonifacii Marchionis & Ducis quondam viri mei, & inco-
lunitate & anima Marhildæ dilectæ filiæ meæ, & pro merce-
de animæ Gotefridi Ducis quondam viri mei, & pro mercede

C

ant-

animæ Beatricis quondam neptis meæ, offero tibi Deo, & Sanctæ Mariæ virginî, & omnibus Sanctis, &c.

§. XIV.

Sed ad rhombum. *Bonifacius*, quum *Beatricem* in matrimonio duceret, sponsalia regiis impensis celebravit. Audi SIGONIVM *Lib. VIII. de Regno Italiae p. 197.* Eodem, inquit, tempore *Bonifacius* mortua *Richilda* coniuge *Beatricem*, *Conradi* filiam, duxerat, ac sponsalia maximis impensis, atque effuso, ut erat omnium illa ætate disissimus, in omnem luxuriam magnificentia apud *Nancium* celebrarat. Siquidem, si famæ credimus, ad eam ducendam profectus equos soleis argenteis calciatos habuerat, & domum reversus pistrina publice ad molenda libero omnium usui aromata exitoret. Et vinum vulgo omnibus bibere cupientibus impertiverat. Genuerat *Bonifacius* filium *Bonifacium* & filiam *Mathildem*. Mortuus autem est *Bonifacius* a. 1052. & Mantuæ sepultus. HERMANNVS CONTRACTVS ad a. 1052. Egregius Marchio & lumen regni vocatur ab ARNVLPHO MEDIOLANENSI *Lib. II. Gellor. Mediolunens. c. VII. p. 732.*

§. XV.

Beatricem *Bonifacii* viduam, *Godofredus Barbarus* duxit in matrimonium. Rebells hic extitit contra Imperatorem *Henricum III.* Hinc ægre ferebat Imperator ejus matrimonium cum *Beatrice*, & secum constituebat, Italiam petere. Rem enarrat LAMBERTVS SCHAFFNABVRGENSIS. *Henricus Imperator*, inquit ad a. 1055, natalem Domini *Goslarie* celebravit, statimque exactis feriis solemnibus in Italiam perrexit, vocatus eo legatione Romanorum, qui nunciaverant, nimium in Italia contra Rempublicam crescere opes & potentiam *Godofridi Ducis*: & nisi turbatis rebus mature consulereur, ipsum quoque regnum propediem ab eo dissimulato pudore occupandum fore. Sed ubi Italiam ingressus est, Dux *Godofridus* missis in occursum eius nunciis, mandavit, nihil se minus quam rebellionem cogitare, paratum potius pro statu reipublicæ & imperatoris sulu-

salute extrema etiam omnia experiri, gratum se habere, quod patrii finibus extorris, patrii possessionibus eiectus, opibus saltem uxoris suae in peregrinatione sustentaretur: quam nec dolo, nec rapitu, sed ipsius placito, & celebratis solenniter nuptiis in matrimonium sibi iunxisset. *Batrix* quoque dissimulato metu imperatori obviam processit, & vix imperatu dicendi copia ait, nihil se egisse, praeterquam quod jure gentium sibi agere licuisset: destitutam se priori marito, desolatae domui patronum paravisse, & ingenuam ingenuo sine fuce nefariae cuiusquam machinationis nupsisse, nec aequi, nec boni memorem eum esse, si id sibi pace ejus non liceret, quod in Imperio Romano foeminis nobilibus semper licuisset. Imperator itaque accepto a primoribus consilio: *Godefridum* crimine absolvit, non tam probans satisfactionem ejus, quam metuens, ne malis recentibus exasperatus *Normannis* infestantibus *Italiam* ducem belli se praebere, & fierent novissima ejus peiora prioribus: *Beatricem* tamen quasi per deditionem acceptam secum abduxit, hoc illi culpe objiciens, quod contractis se inconsulto nuptiis hosti publico *Italiam* commoratus, cuncta, quae rei utilitas exposcere videbatur, magnifice pro loco & tempore ordinavit. Aliam autem causam Imperatorem habuisse, tali modo in *Beatricem* animadvertendi, docuimus in *Opusculo allegato Cap. II. §. 5.*

§. XVI.

Sine prole erat conjugium *Godefridi* & *Beatricis*. Ex *Godefrido Barbato* & *Dode* ejus uxore natus erat *Godefridus*, qui maleficam nactus erat naturam in corpore, ideoque *Gibbifus* dictus. Obiit *Godefridus Barbarus* a. 1070. *BERTOLDVS* *CONSTANTIENSIS*, *Godefridus*, ait ad h. a. *Dux inter seculares excellentissimus*, & in recordatione peccatorum suorum ad compunctionem lachrymarum facillimus, in erogatione elemosynarum largissimus, in vigilia navitatis obiit. Cui suffragatur *LAMBERTVS SCHAFFNAEBURGENSIS* ad a. 1070. *Dux Lotharingorum Godefridus* omnibus pene terris magnitudine suarum rerum gestarum compertus & cognitus obiit, & *Verdunis* sepul-

ius est: cui filius ejus Godefridus successit, præstantis quidem animi adolescens, sed Gibbosus: conf. Sigebertum GEMBLACENSEM in Chron. ad b. a. Caste Godefridum cum Beatrice vixisse, testatur PETRVS DAMIANI Lib. VII. Epist. 14.

§. XVII.

Hoc anno Godefridus Gibbosus Mathildem in uxorem duxit. Beatrix vidua remansit, & cum Mathilde filia omnia Tuscie bona administravit. Adparet tamen, eas nonnulla non proprio, sed imperatoris nomine administrasse. Adduxit GUNDLINGIUS in Diss. de Jure Imp. in Magnum Etrurie Ducatum p. m. 15. Decretum Beatricis, quod regali auspicio latum, & sententiam nostram confirmare videtur. Placet itaque integrum Decretum hic transcribere.

Dum in Dei nomine, in civitate Florentia, intus Palatium de domo S. Joannis in Judicio sedebat Dna. Beatrix Ducissa & Marchionissa, uxor Gottifridi gloriosissimi Ducis ad causas audiendas ac deliberandas intentiones ad vicem supradicti Viri sui; resedentibus cum ea Vellelmus, qui Bulgatello vocatur filio b. m. Aezite, Alberico filio b. m. Joannis & Vberto filio b. m. Vberti & Alberto filio b. m. Rodolphi, & Paganus filio b. m. Rolandi, & Vgo filio idem Ugonis, & Ildebrandus filio b. m. Gherandi & Rainerius filio Gomizi & Theuderico filio Ildebrandi, & Wido filio Cunimundi, & reliqui plures ibique in eorum, & prædictorum præsentia Petrus abbas de Ecclesia, & Monasterio Beatissimæ Sanctæ Mariæ sita in civitate Florentia, una cum Wido Advocato suo, & eidem ecclesiæ, & ceperunt dicere, habemus ad proprietatem &, partem de supra dicta Ecclesia & Monasterio S. Mariæ integram una sorte, & res, quæ posita in loco, qui vocatur Monnozie, sicut resta est per Joannem Presbyterum, & Azo & Benedicto & Raimberto, & per eorum consortes, una cum Terris, Vineis, hortis, & Dominicatis & Massariis & universis rebus ad ipsam sortem perinentes & sunt infra Territoria Plebium S. Mariæ sita Cilivaccolo, & S. Petri in mercato; si est ullus homo qui adversum nos ad partem su-

pra-

prædictæ Ecclesiæ & Monasterii aliquid exinde agere, aut cau-
 sare, vel intentionare mittere vult, parati sumus cum eo in ra-
 tione standum, & per legem finiendum, & quod plus est, quæ-
 rimus vestri mercede, ut vos faciatis pro Dei timore, & ani-
 mæ Dni Regis & vestræ remedium, ut mittatis Bannum super
 nos & super prænominatam sortem, & res, ut supra legi-
 tur, ad partem prædictæ Ecclesiæ & monasterii; & tunc ipsa
 Beatrix Ducatrix per consolationem supra dictorum Judicum per
 Fustem, quem sua detinebat manu, misit Bannum Domini Re-
 gis super prædictum Abbatem, & Advocatum ejus, & super
 jam dictam sortem, & res, qualiter supra leguntur ad partem
 jam dictæ Ecclesiæ & Monasterii Sanctæ Mariæ in Mancusos au-
 reos duo millia, & nullus quislibet homo, magna parvaque
 persona, jam dictum Abbatem & Advocatum ejus, vel eorum
 successores ad partem prænominati Monasterii de prænominata
 sorte, & rebus, sicut superius legitur, audeat eos disvestire sine
 Regali judicio. Qui hoc vero fecerit prædictos duo millia man-
 cusos aureos compositurum se cognoscat medietatem prædicto
 Abbati & Advocato ejus ad partem supra dicti Monasterii, &
 de suis Rectoribus, & futura ostensione fieri amoverunt. Quod
 quidem & ego Joannes Notarius ex jussione prædictæ Beatricis
 Ducatricis - - - & Judicum admonitione scripsi An. ab Incar.
 Dni LXI. post mille Kal. Decembris, Indictione XV.

Rotecherius iudex interfui

Ugo iudex Domini Imperatoris interfui

Petrus iudex sacri Palatii interfui.

§. XVIII.

Sane hoc Decretum docet, quod *Beatrix & Matbildis*,
 jure quidem hereditario in nonnullas ditiones successerint,
 sed tamen inconsulto imperatore nil momentosum facere po-
 tuerint. Etiam ex hoc Diplomate videri potest, *Beatricem*
 titulum Ducatricis gessisse. Quamvis FLORENTINIVS Instru-
 mentum proferat, ubi *Beatrix* se non Ducissam adpellat,
 nam ibi legitur: *Constat me Beatrice lege vivente Salicha, filia*

h. m. Frederichi, qui fuit Dux, qui fuit fimiliter lege vivens Salicha. Et ILL. DN. MASCOVIVS *cit. Diff. §. VII. lit. g.* ex eo conjiciat, eo tempore, quo *Henricus III. Beatricem* ob initum matrimonium cum *Godefrido Barbato* ceperit, videri, *Beatricem* ipfo Ducali titulo esse spoliatam; non tamen hinc sententiæ calculum addimus, (quod pace Viri ILL. dixerim) quia hoc instrumentum non probat, *Beatricem* Ducali titulo esse spoliatam; sed indicat potius, eam titulum Ducatricis non gessisse, idque factum fuisse ob causam singularem, forsitan ex devotione. Plura testimonia in scenam producerem, si instituti ratio pateretur. vid. interim *Constitutio. Tom. II. Bullarii Casinens.* a nobis supra (§. XIII.) adducta. Decretum (§. XVII.) adductum, quod anno 1076. & ita jam turbis & querelis compressis, scriptum, satis indicat: *Beatricem* non Ducali honore esse exutam, sed in libero ejus arbitrio positum fuisse: num titulum Ducatricis gerere voluerit, an non.

§. XIX.

Romanam Ecclesiam eo tempore graviter afflictam magna constantia defendit. Laudatur in literis *Gregorii VII. Summi Pontificis* a BARONIO in *Annal. Eccles. ad a. 1074.* relatis, omnesque pontificii scriptores illam laudibus ferunt. Effavit animam anno 1075. die XVIII. mensis Aprilis, id quod BARONIUS *ad h. a. n. 78.* ex DOMNIZONE adnotavit. Celebratur a BARONIO, laudatur a PAGIO, & omnes eam laudibus extollunt, quia semper addicta fuit Romanæ Ecclesiæ atque Pontificibus.

§. XX.

Sequitur famosa *Mathildis*: Ut DOMNIZO & ex eo BARONIUS adserunt, anno 1046. ex *Bonifacio & Beatrice* nata est. *Godefrido Gibboso*, filio *Godefridi Barbati & Doda*, nupta erat. Nunquam sequuta est maritum in Lotharingiam. Hinc LAMBERTVS SCHAFFENABVRGENSIS *ad annum 1077.* ait: *Hec (nempe Mathildis) vivente adhuc viro suo (scilicet Godefrido Gibboso,) quandam viduitatis speciem longissimis ab eo spatiis exclu-*

sa prætendebat; cum nec ipsa maritum in Lotharingiam extra natale solum sequi vellet: & ille Ducatus, quem in Lotharingia administrabat, negotiis implicatus, vix post tertium vel quartum annum semel Marcham Italicam inviseret. Ex qua adducta relatione FLORENTINIVS Lib. I. acute conjicit, *Mathildem, Godefridum Gibbosum* anno 1069. aut insequenti vinculis matrimonii sibi junxisse. BARONIVS in *Annal. Eccles. ad a. 1024. n. 23. seq.* nœnias canit, dum putat, inter *Godefridum & Mathildem* intercessisse divortium. Nullus enim antiquorum scriptorum hujus divortii mentionem injicit, ideoque recte refutavit illum *Celeb. P. ANTONIVS PAGIVS in Critica Anti-Baroniana ad a. 1074. n. 2.* ubi simul docuit, quod verba Gregorii VII. ubi *Mathildem* egregiæ indolis puellam adpellat, eam conjugatam non fuisse, minime innuere; sed eam ætate juniorem significare, quia illa eo tempore vigesimum octavum annum agebat.

§. XXI.

Sed hoc conjugium non diu duravit, sed morte *Godefridi* solutum anno 1076. *quarto Kalend. Martii.* vid. LAMBERTVS SCHAFENABVRGENSIS *ad h. a.* Liberos haud reliquisse innuit BARONIVS *ad a. 1076. n. 38.* cui error condonandus, Nam *Godefrido & Mathildi* filia erat, nomine *Beatrix*, quæ tamen mortua. Putavi quidem in *Comment. de Jure Dom. Brunsvic. in Terr. Mathild. Cap. II. §. 6.* *Mathildis & Godefridi* conjugium sine prole fuisse; at quum postea *Constitut. Bullarij Casinens. Tom. II.* relata mihi inspicere licuerit, opinioni meæ non amplius inharere possum. Supra (§. XIII.) jam adduxi, sed hic iterum id, quod ad scopum pertinet, repetendum esse arbitror. Pro mercede animæ *Godefridi Ducis quondam viri mei*, & pro mercede animæ *Beatrix quondam Neptris meæ*, offero tibi Deo, & Sanctæ Mariæ virgini; & omnibus sanctis. Ex quibus adparet, *Beatricem* fuisse filiam *Mathildis & Godefridi Gibbosi*, quia alias *Beatrix* illum non potuisset adpellare neptem.

§. XXII.

§. XXII.

Mathildis Comes vigesimum octavum annum agebat, quo maritus ejus *Godefridus Gibbosus* ad superos evolabat. Pontifici tenaciter adhærebat, & in totum ab obedientia Imperatorum deficere studebat. Hinc orta gravia inter *Henricum* Imperatorem & *Mathildem* bella, ubi in proeliis vario Marte dimicatum. Et quum Pontifex *Urbanus II.* animadverteret, potentiam suam & *Mathildis* spiritum extremum trahere, nisi potenti principi mandaret defensionem, committeret tutelam, sibi que chariorem redderet; auctor & suavor fuit *Mathildi*, ut *Guelphum* Bojorum Ducem sibi matrimonio copularet. *Mathildis* quamvis sexagenaria major, Pontifici aurem non denegabat, & huic matrimonio consentiebat. BERTOLDVS CONSTANTIENSIS ad a. 1039. apud VRSTISIVM pag. 362. In Italia, inquit, nobilissima Dux *Mathildis*, filia *Bonifacii* Marchionis, sed vidua *Godefridi* Ducis, *Welfphoni* Duci, filio *Welfphonis* Ducis, copulatur. Et hoc utique non tam pro incontinentia, quam pro Romani Pontificis obedientia, videlicet, ut tanto virilius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ contra Schismaticos posset subvenire. Literæ, in quibus *Mathildis* *Guelphum* in Italiam venire invitat, memoriæ prodidit COSMAS PRAGENSIS Lib. II. Chron. ad an. 1074. Sed quoniam, inquit, incidit nobis mentio de *Mathilda*, unum quod foemina viriliter, breviter referam, ne lectori fastidium inseram. Igitur, quum prædicta puella semper existens victrix inter multa bella, patris sui post mortem vitam ducens coelibem, nimis amplum Longobardiæ regeret regnum, visum est principibus terræ & Comitibus atque Episcopis, ut eam persuaderent, quo sibi acciperet virum, ne sine herede regalis celsitudo simul cum prole deficeret. Quæ adquiescens eorum consiliis misit ad Ducem Sæviæ (Bavariæ) nomine *Welfphum* literas, multa paucis continententes verbis. Non ego foeminea levitate aut temeritate, sed totius regni mei pro commoditate, dirigo tibi has literas: quas quum acceperis, me accipe & totius regnum Longobardiæ.

Dabo

Dabo tibi tot civitates, tot castella, aurum & argentum nimis infinitum; super omnia hæc habebis nomen præclarum, si te facies mihi carum. Nec tamen me notes audacitatis eloquio; licet enim tam virili quam foemineo sexui legitimam adpetere conjugium. Nec differt, utrum vir an foemina primam amoris lineam tangat, tantummodo indissolubile contingit connubium, quod aliter fit, nisi utrorumque per consensum. Vale

Reliqua adponere non placet, quia obscena sunt, & non præsumendum, *Matildem* sexagenariam mulierem adhuc libidini fuisse deditam. Judicium BRUNNERI in *Annual. Boic. ad an. 1095.*, de relatione COSMÆ PRAGENSIS, hoc est: *Cosmæ Pragensis*, inquit, *hircosa putidiorque omnibus cloacis narratio, nec fidem nec stationem meretur in casto libro.* Cui subjungimus, quod nullus scriptorum colloquii *Guelfi & Mathildis*, de quo COSMAS refert, mentionem faciat. vid. CHRON. WEINGARTENSE *Cap. IV.* ALBERTVS STADENSIS apud URSTISIVM *ad an. 1089.* Omnia quæ scriptores de impotentia *Guelfi* scribunt, solide refutavit V. G. LVD. ANTON. MYRATORIVS in *Antichita Estensi Cap. IV. p. 19.*

§. XXIII.

Mathildis jure hereditario in pretiosas Italiae possessiones, veluti, Tusciae Marchiam; Ferraram, Mutinam, Mantuam, Marchiam Anconitanam & Spolentensem ducatum &c. successit. Et quum *Guelfus* illam in matrimonium duxisset, ille etiam ut princeps in his territoriis habenas tenuit. Servavit SIGONIVS *Lib. IX. de Regno Italiae p. m. 232.* diploma, in quo *Guelfus & Mathildis*, Mantuanis tributa remiserunt Welfo Dei Gratia, Dux & Marchio, & Mathilda Dei Gratia si quid est. Quum Mantuani a nobis petierint, ut oneribus aliquot levarentur, & ut beneficiis adficerentur, quibus a majoribus nostris fuerant spoliati, ob eam rem nos civitatibus fidei respecta omnia tributa eis remittimus, hospitia condonamus, utraque ripam Mincii, Ollii, & Tartari domus, per ditionem nostram

nostram rutos ire, vectigalium & ripatici immunes jubemus.
Mantua V. Kal. Julius Indictione XII. anno 1090.

Sed exscripsit hoc diploma SIGONIVS forsan ex alio. Nam v. c. MYRATORIVS in *Antichità Estensi P. I. cap. XXIX. p. 280.* Diploma publici juris fecit, quod anno 1090. confectum, & Mantuanis Civibus concessum. Quare vix mihi tempero, quin totum Diploma cum benevolo lectore communicem.

In nomine sancte & individue Trinitatis. Guelfo Dei gracia dux, & Marchio, Matilda Dei gracia si quid est. Instis petitionibus adquiescere, & nostros fideles honoribus & commodis ampliare per omnia nostram concedet potestatem. Quapropter omnium sancte Dei Ecclesie, nostrorumque fidelium tam futurorum quam presentium noverit industria, qualiter nostri fideles Mantuani Cives nostram adierunt clementiam, quorundam suorum concivium oppressiones relevati petentes, & Erimannos omnes, & communes res sue civitati a nostris prædecessoribus illis ablatas sibi restitui postulantes. Et nos ob memorabilem eorum fidelitatem, & servitium, justis eorum precibus annuentes, omnes exactiones, & violentias non legales funditus deinceps abolendas, & radicitus extirpandas modis omnibus decernimus, & firmamus. Statuentes etiam, ut neque nos, neque nostri heredes, neque ulla magna, parvaque nostre potestatis persona, predictos Cives in Mantuana civitate, vel in suburbio habitantes, vel deinceps habitaturos, de suis personis, sive de illorum servis, vel ancillis, seu de liberis hominibus in eorum residentibus terra, vel de Ermanna, & communibus rebus ad predictam Civitatem pertinentibus ex utraque parte fluminis Mincii sitis, sive de beneficiis, libellariis, precariis, investituris, seu etiam de omnibus eorum rebus mobilibus, & immobilibus adquisitis, vel acquirendis, inquietare, molestare, diffringere sine legali judicio, vel ad aliquam publicam exactiorem, vel functionem cogere presumat. Sed & neque in prædicta Civitate in domo alicujus, vel in suburbio, in domo militis, vel in caneva alicujus, illis invitis, hospitari audeat. Insuper

super & illis restituumus omnes res communes, parentibus illorum concessas per preceptum Imperatorum, scilicet nominative Saccam, Sepringenti, & Carpenetam, & quidquid de Armanorio nobis hucusque retinebamus, sive per cetera loca in Comitatu Mantuano rejaecentia, piscationes & per flumina, & paludes, scilicet utrasque ripas fluminis Tartari, deinde sursum usque ad flumen olei. De alia parte usque in Fossam altam. De tertia parte usque in Ecclesiam Sancti Faustini in caput Variana, & deinde seorsum usque in Agricia majore. Ut liceat illis pabulare, capulare, seccare, venari, & quicquid juris ipsorum parentes antiquitus in illis habuerant. Decernimus etiam, ut liceat omnibus predictis civibus & Suburbanis per omnem nostram potestatem secure ire, & redire, sive per aquam & per terram quocumque voluerint, ita ut nec tholonicum, nec ripaticum dent. Et insuper illam bonam, & justam consuetudinem eos habere firmamus, quam quelibet optima Civitas Longobardie obtinet. Quicumque vel nos suprascripti Dux Guelfo, & Comitissa Matilda, vel nostri heredes, ut quelibet nostre potestatis magna parvaque persona hujus concessionis, & restitutionis violator extiterit, libras auri centum componat supradictis Civibus, & suburbanis, illorumque heredibus, ita ut medietas expendatur in restauratione, & post penam solutam hec concessio, & confirmatio in sua remaneat firmitate. Et ut hec nostre confirmationis auctoritas stabilis, atque firma permaneat, hanc Cartam inde conscriptam manu propria, ut infra videretur, corroborantes; sigilli nostri impressione jussimus signari.

DVX WELPHO SS MATILDA DEI GRATIA SI QUID EST SS.
 Data V. Kal. Julii Anno Dominice Incarnationis Millesimo Nonagesimo, Indictione Tertia decima. Factum est hoc Mantua. Quis itaque dubitet, quin *Guelfus* & *Matildis* magna auctoritate regiones enumeratas rexerint? Imperatorum tamen indulgentia id factum fuisse, supra probatum dedimus.

D :

§.XXIV.

§. XXIV.

Sed quum inter *Guelphum* & *Mathildem* dissensus oriretur, hæc a marito anno 1095. divertit. Causas hujus divortii investigant FLORENTINIVS *Lib. II. p. 262.* BENED. BACCHINI *in Istor. del Mon. di San Bened. di Poliv. Lib. III. p. 111.* conf. V. G. LVDOV. ANTON. MVRATORIUS *in Antichità Estense Cap. IV. p. 18.* Aegre id ferebat *Guelphus*, nostri Ducis pater, & assistente *Henrico IV.* Imperatore, *Mathildinas* res recuperare voluit. *Mathildis* autem anno 1115. die 24. Mensis Julii, anno ætatis 69. extremum diem obivit, in castello Bondeni octo milliariibus ab urbe Ferraria sito. SIGONIVS sex & septuaginta annos eam complevisse putat, & ita obitum ejus in annum reparatæ salutis 1122. ponit; sed erravit. Nam certo certius constat, quod *Mathildis* anno Christi 1115. mortua sit, ceu BOMNIZO *in Vita Mathildis* apud LEIBNITZIVM *Tom. I. Scriptor. Rer. Brunsvicens.* p. 685. BARONIVS *in Annal. Ecclesiast. ad a. 1115. n. 8.* & P. ANTONIVS PAGIVS *in Critica Anti-Baroniana ad b. a. n. 7.* uno ore testantur. Sepeliebatur quidem in *Monasterio S. Benedicti di Pó di Livone*, quod ejus avus *Tedaldus* considerat; sed jubente Pontifice *Urbano VIII.* *Mathildis* ossa, Romam, anno 1635. asportata sunt, ac prope facellum Gregorianum sepulta. vid. GIVLIO DAL POZZO *l. c. p. 360. seq.* Id me in admirationem rapit, quod in Sanctorum numerum nondum sit relata ideo, quia Romanam Ecclesiam amplis latifundiis ac possessionibus locupletavit, ornavit & Pontificis adscelæ de ejus amore, liberalitate ac fide, tam prolixè garrunt. De *Mathilde* ejusque progenie, confer sis, GIVLIO DAL POZZO, *Maraviglie Heroiche del Sesso Donnesco Memorabili nella Duchessa Matilda. Verone.* 1678. quem librum, vir magni atque excellentis ingenii PERILL. DN. de LVDEWIG, cujus nomen mihi semper magnum ac venerabile fuit, nobiscum benevole communicavit.

CAP. II.

NVM MATHILDIS BONA SVA PONTIFICI
DONAVERIT?

§. I.

ORdimur argumentum momentosum. Scriptores Pontificii Romanæ Ecclesiæ adstant; Germani, Imperatori favent. Neque in tanta rerum obscuritate pane omnes aliquid certi definiunt. Nos, inspectis tabulis a Scriptoribus Pontificiis relatis, ac pro aris & focis defensis, aliam opinionem fovimus. Fictitia atque supposititia sunt documenta, quæ in proscennium quasi producuntur. Paradoxon id, videtur. Sed paradoxon non statim est rejiciendum. Videamus igitur testamentum *Mathildis*, in quo Pontificem heredem, tam late patentium provincialiarum instituit.

§. II.

Certo certius quidem constat *Comitem Mathildem* a tenera ætate Pontificibus Romanis adhæsisse. Id ex Scriptorum rerum Germanicarum Chronicis & DOMNIZONIS Carmine haud obscure evincitur. BARONIVS in *Annal. Ecclesiast.* & ANTONIUS PAGIVS in *Critica Anti-Baroniana* idem produnt. Sed ideo non putandum, ac si tunc bona Pontifici donaverit. BARONIVS ad an. 1077. n. 23. 24. refert; quod *Mathildis* omnia sua bona *Gregorio VII.* summo Pontifici obtulerit. Ad hoc probandum, sequentes DOMNIZONIS versus recitat.

*Postposuit Regem, per tres tenuit pia menses
Gregorium Papam, cui servit ut altera Mariba,
Auribus intentis capiebat sedula mentis
Cuncta patris dicta, ceu Christi verba Maria,
Propria Clavigero sua subdidit omnia Petro,
Janitor est coeli suus heres, ipsaque Petri
Accipiens scriptum de cunctis Papa benignus.*

Subdit BARONIUS, ejusdem donationis autographum periisse, sed alio scripto hanc donationem esse renovatam.

§. III.

Sed quis crederet, in re tanta DOMNIZONI *presbytero*, homini semibarbaro, Pontifici tenaciter adherenti, in Imperatores venali calamo sævienti? Id adnotarunt LEIBNITZIVS in *Prefat. Tom. I. Scriptor. rer. Brunsvicens. & Celeb. IOECHERVS* in dem gelehrten Lexico v. DOMNIZO. BARONIUS quidem, ad suam sententiam corroborandam LEONEM OSTIENSEM citat, qui *Lib. III. cap. 48.* sic differit: *Anno, inquit, Dominicæ incarnationis MLXXIX. Mathildis Comitissa Henrici Imperatoris exercitum timens, Liguriam & Tusciam provincias Gregorio Papæ & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ devotissime obtulit. Unde imprimis causa seminandi inter Pontificem & Imperatorem odii initium fuit.* Sed LEO OSTIENSIS etiam magna diligentia Pontifici officium suum præstat, quippe qui Cardinalis atque Episcopus, non nociva Romanæ Ecclesiæ scribere debuit, sed ad officium, ejus potentiam augendi, splendorem amplificandi, obstructus fuit.

§. IV.

Quum autem Chartula donationis, teste BARONIO, nullibi extaret, & Pontifex ac Mathildis vererentur, ne aliquando hæc donatio infringereetur; aliud testamentum in favorem Pontificis Mathildem condidisse, idem BARONIUS auctor est *ad an. 1102.* At priusquam hoc subjungimus, nobis sententiam nostram aperire licet. Nam si Pontifex tales donationes, ditionum tam late patentium, manibus tetigisset; vix mihi persuadere possum, quin chartulas in tabulariis, seu alio loco, tanquam *νεμύλια* adservasset. Pontifices enim non tam stulti sunt, ut ea documenta, in quibus Romanæ Ecclesiæ bona donata sunt, negligant; sed experientia docet, eos in tabularia ea condidisse, & velut centum clavibus servasse, custodemque constituisse, qui instar Cerberi omnes prohiberet ab introitu.

§. V.

§. V.
 Maximum autem exoritur dubium, si literas a COSMA PRAGENSI relatas & supra a nobis adductas, penitius inspiciamus. Constat, *Mathildem* anno 1089. nupsisse *Guelpho*, & ab eo anno 1095. divertisse. Testamentum *Mathildis*, BARONIVS confectum putat anno 1077. quinto anno Pontificatus *Gregorii VII.* Postea suasu Pontificis *Urbani* anno 1089. *Mathildis Guelpho* matrimonio conjuncta est. Si itaque testamentum *Mathildis* jam anno 1077. scriptum, adparuisset; sane Pontifex *Urbanus II.* non suavisset *Mathilde*, ut *Guelpho* Bojoriæ Duci nuberet, quippe facile intelligere potuisset; *Guelphum* Ducem omnes *Mathildis* regiones matrimonii sui causa vindicare posse, & ita Romanam Ecclesiam grave damnum pati. Accedit, quod supra COSMÆ PRAGENSIS testimonium citatum, ubi *Mathildis* in literis ad *Guelphum* Ducem directis ei omnia bona promittit, si in Italiam venire, illamque sibi matrimonio jungere vellet. Deinde in BENEDICTI BACCHINI libro quantivis pretii, *Storia del Monasterio di San Benedetto di Po di Lirone*, extant pacta dotalia inrer *Guelphum* & *Mathildem* inira, in quibus ea *Guelpho* marito omnia bona donavit. Scribo hoc fide FELLERI & CL. ZSCHAKWITZII. FELLERVS in *Monumentis ineditis* id adnotavit, ubi etiam multa singularia de *Mathilde* tradit, quæ alibi frustra quæsieris. CELEB. ZSCHAKWITZIVS autem, in den Rechts-Ansprüchen P. II pag. 415. n. 6. ait. Vermuthlich stehen sie (diese pacta dotalia) in des BACCHINI Storia del Monastero di San Benedetto di Polirone, der viel schöne documenta angefüget, vorjehs aber nicht bey der Hand ist. Mihi nunquam, licet hunc libellum inveniendi sedulo operam dederim, inspicere licuit. Nescio itaque quo facto contigerit, quod nullibi extet. G. G. de LEIBNITZ in *Introduct. Tom. I. Scriptor. Rer. Brunsvicens. n. 40.* ad hæc dotalia pacta provocare videtur: *Tabulis, inquit, pacti matrimonialis dotalibus lex scripta erat, ut se superstes maritus esset divisiones conjugis haberet.* Etiam mentionem horum pactorum facit V. C. MYRATORIVS in *Anthira*

chità *Estensi* Cap. IV. p. 20. Hinc concludo, quod si in favorem Ecclesiæ Romanæ testamentum *Mathildis* extitisset, Pontificem eæ minime suasisse, ut iniret matrimonium, & non nisi ægre tulisse, si ea in pactis dotalibus marito omnes ditiones & bona donarit. Et sane *Guelpbus Dux* omnem terram *Mathildis* sub potestate sua tenuit, rexit, subditique parerunt eius imperio, ceu videre est ex ejus diplomate quod publicatum a MVRATORIO, a nobis autem supra (Cap. I. §. XXIII.) relatum. Magis dicta confirmat adsertio BERTOLDI CONSTANTIENSIS ad an. 1095. Unde, ait, pater ipseus *Guelpbi* in Longobardiam nimis irato animo pervenit, & frustra diu, multumque pro hujusmodi reconciliatione laboravit. Ipsum etiam *Henricum* (Imperatorem hujus nominis quartum) sibi in adiutorium adscivit, contra dominam *Mathildam*, ut ipsam bona sua filio dare compelleret, quamvis nondum illam in maritali opere cognosceret. Unde diu frustra laboratum. Ex dictis BERTOLDI itaque auguror; si *Guelpbus* non habuisset fundatam causam, *Mathildem* ad pollicita efficienda adigendi; vix est credibile, quod a *Mathilde* bona, filio *Guelpbo* promissa, postulasset. Neque Imperator *Henricus* IV. se *Guelpbis* adjunxisset, ad compellendam *Mathildem*, ut *Guelpbo* juniore promissa bona restitueret. vid. GIVLIO DAL POZZO l. c. p. 286. 87. V. C. MVRATORIUS in *Antichuá Estensi* Cap. IV. p. 20. Quocirca mirum dictu, Pontificem instrumentum donationis non opposuisse quum tamen, ut scriptores Pontificii tradunt, habuerit. Nunquam autem id factum esse legimus. Hinc corrui adsertum DOMNIZONIS, fide destituitur testimonium LEONIS OSTIENSIS, & BARONII relata sunt suavibus somniis adnumeranda.

§. VI.

Fictitia itaque est hæc donatio atque manebit semper, quamquam speciosis verbis convestita. Sed ecce! *Confidicus* noster BARONIVS, quum prius testamentum distractum esse putat, novum, anno 1102. scriptum, nobis obtrudit in *Annal. Ecclesiast.* ad an. 1102. n. 20. Noviter id produxit GIVLIO DAL

POZ-

POZZO, *Maraviglie heroicbe dal Sefso Donnesco, memorabili nella Duchessa Matilda* p. 483. Valde miror PERILL. G. G. de LEIBNITZ, hanc donationis spuriam chartulam *Tom. 1. Scriptor. Rer. Brunfu.* inseruiffe, quod etiam fecit V. C. LVNIGIVS. At priori fimilis fuffuris esse videtur, licet BARONIVS puerilibus crepundiis consentanea petulanti calamo defendat. Demus itaque decantatum testamentum, examinemus, & nostrum iudicium subjungamus.

In nomine Sanctæ & individuae Trinitatis. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo secundo, quintodecimo die Kalendas Decembris, indictione decima, tempore Gregorii Septimi Papæ in Lateranensi Palatio, in capella Sanctæ Crucis, in præsentia Cencii Frangipani, Gratiani, Cencii Franculini, & Alberici de Petro Leone, & Benincasa fratris ejus, Alberti de Tuscio, & aliorum plurium, ego Mathilda dei Gratia Comitissa pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, dedi & obtuli ecclesiæ Sancti Petri per interuentum Domini Gregorii Papæ Septimi omnia bona mea jure proprietario, tam quæ tunc habueram, quam ea quæ in antea adquisitura eram, sive jure successionis, sive alio quocunque jure ad me pertinentia: & tam ea quæ ex hac parte montium habebam, quam illa quæ in Ultramontanis partibus ad me pertinere videbantur. Omnia (sicut dictum est) per manum domini Gregorii Septimi Papæ Romanæ Ecclesiæ dedi, & tradidi, & chartulam inde fieri rogavi. Sed quia chartula nusquam adparet, & timeo ne donatio & oblatio mea in dubium revocetur: ideo quæ supradiçta Comitissa Mathilda iterum a præsentis die dono & offero eidem Romanæ Ecclesiæ per manum Bernardi Cardinalis, & legati ejusdem Romanæ Ecclesiæ, sicut in tempore dedi per manum domini Gregorii, omnia bona mea, tam quæ nunc habeo, quam quæ in posterum Deo propitio adquisitura sum, & tam quæ ex hac parte montium, quam in ultramontanis partibus habeo, quam quæ in posterum Deo propitio adquisitura sum alio quocunque jure, pro mercede & remedio

dio animæ meæ, & parentum meorum. Que autem ista bona mea juris mei superius dicta, una cum accessionibus & ingressibus seu superioribus, seu inferioribus qualiter supra legavi integro ab hac die eidem Ecclesiæ dono & offero, & per præsentem chartulam offeritionis itidem habenda confirmo. Insuper per cultellum, festucam nodatam, guantonem, & gurracionem terræ, atque ramum arboris, & me exinde foras expuli garpini, & absentem me feci, & a parte ipsius ecclesiæ habenda reliqua facienda exinde Papæ, aut cui Papa illius ecclesiæ dederit a præsentis die quidquid voluerit, sine omni mea & heredum & proheredum meorum contradictione. Si quid vero (quod futurum esse non credo) sive ego Comitissa Mathilda (quod absit) aut ullus de heredibus aut proheredibus, seu quælibet apposita persona contra hanc chartulam offeritionis quandoque agere tentaverimus, aut eam per quodvis ingenium infringere quæserimus: tunc inferremus in illam partem, contra quam exinde litem inferre contulerimus, multam, hoc est pœnam, auri optimi libras mille, argenti pondera quatuor millia, & quod reperierimus, vendicare non valeamus. Sed ut præsens hæc chartula offeritionis omnibus temporibus firma permaneat atque persistat, eam pergamenam cum atramento de terra levavi, paginam Guidoni tradidi, & scribere rogavi, atque subter confirmans, testibus obtuli roborandam.

Actum Canusii feliciter.

Mathilda quidquid est, in hac Charta a me facta subscripsi.

Ego Adericus iudex interfui & subscripsi.

Ego Ubaldis iudex interfui & subscripsi.

Signum manus Attonis de monte Burrazonis & Bonvincinii de Canusio.

Rogati testes.

Ego Guido Notarius Palatii scriptor hujus chartulæ offeritionis, post traditam complevi & dedi.

§. VII.

VIR PERILLVSTRIS atque EXCELLENTISSIMVS IOH. PETR. de
LY-

LVDEWIG, cujus nomen pie veneror, de hac donatione grave habet iudicium: *Habet, inquit, hæc scheda, juxta umbratiles formulas, vere nihil: quod mereatur in re tanti momenti expendi. Meis naribus olet commentitia, indigna, quæ tantæ principi & illius curiæ adfingatur.* vid. *Sing. Jur. Publ.* p. 422. n. 439. Addimus huic sententiæ candidissimum calculum, & hanc donationis chartam spuriam, fictitiam atque subdole excogitatum pronunciamus. Nam 1) repetitur in hoc instrumento prior donatio, facta Pontifici. Neque annus neque dies reperiuntur. Vix itaque credere possum, si facta fuisset donatio, ejus chartulam eo tempore non amplius exitisse, neque in tabulario Pontificis, neque penes *Matbildem*. 2) Nulla fit mentio rerum Ecclesiæ Romanæ a *Matbilde* donatarum. Romani Pontificis ad seclæ quidem statim reponunt, eas fuisse Tusciæ Marchiam & omnia bona *Matbildis*. At ex hoc instrumento non liquido adparet: num donatio omnium bonorum intelligenda sit de *Tuscia, Mantua, Luca, Ferrara &c.* 3) Non injicitur mentio *Paschalis II. Petri Clavigeri*, cui tamen donationem hanc esse factam, dicunt. 4) In inscriptione, temporum ratio non computatur ad annos *Henrici* Imperatoris, quum tamen constet; *Matbildem* post obitum *Conradi*, filii Imperatoris *Henrici IV.* id fecisse, ut docet FLORENTINIUS in sæpe laudato *Commentario Lib. II. p. 277.* ubi diploma recitat, quod sic se habet: *In Dei nomen Amen! Anno ab incarnatione eiusdem 1099. regnante Imperatore Henrico Id. 8. Septembris indictione VIII. Ego Domina Matbilda Ducatrix &c.* 5) BARONIO ipso fatente, *εὐρύγεσθον* hujus diplomatis non extat, sed relatum est in Codice Vaticano, quo ejusmodi publica monimenta descripta leguntur. Addit, ipsum jam antiquitate nonnihil læsum. Quod meam opinionem eo magis firmam reddit, hanc chartulam tempore noviori esse scriptam. Sed mi BARONI, neque tu, neque tuus Vaticanus Codex quid probant, licet tu, quo es stupido ingenio, illo pusilliter sis deceptus.

§. VIII.

Accedit 6) quod fere omnes scriptores fileant de hac donatione. Non ignoro, adversarios testimonium *Godefridi* Monachi objicere, qui refert: *Mathildam* decrepitam circumventam a Papa, Marchiam Anconitanam, Imperium attinentem, quam regebat, magistratibus & potestatibus insciis & incon-sultis B. Petro tradidisse. Sed diversa est hæc relatio a testamento *Mathildis*, & nemo nescit, *Godefridum* fuisse hominem Pontifici addictum, imperatoribus autem infensum. TRITHEMIVS in *Chron. Hirsaugiens.* eadem prodit memoriæ. Sed recentior scriptor forsitan *Godefridum* exscripsit. Quid? quod *Godefridi* testimonio advocatos Pontificis ferire possimus? Sed non est. Sistam tibi Scriptorem Pontificium, qui de hac donatione valde dubitat. Indigito BLONDVM eximium Historicum, qui *Dec. II. Lib. IV.* sequentem in modum differit: *Mathildam*, inquit, *Martinus Polonus & alii ipsum sequuti Scriptores multi tradunt* *Hebrurie partem, hinc a Piscia agri etiam finium opido, ad inferum mare quam Patrimonium Sancti Petri adpellant, Pontifici & Romanæ Ecclesiæ donasse. Hostianus, qui omnibus, quæ apud Pontificem ejus temporis gesta sunt, & ad superfluitatem multa scripsit, nullius loci meminit.* Sane si Mathildina donatio esset genuina, scriptor rem tanti momenti silentio haud præterisset. BARONIVS antea videt, BLONDI adserta esse destruenda, si sua relata vera esse deberent. Hinc in *Tom. I. Anal. Eccles. Præfat. §. XII.* de eo ait: quod sit recentior auctor, ejusque prolata de rebus antiquis sine alicujus vetustioris testimonio contemnerentur. Quod quam sit plumbeum, semisomne & Cappadocium, unusquisque videt. Potius contra Baronium gerronem hoc judicium est ferendum, quam contra BLONDVM. Sed me summopere admirantem facit, quod apud P. ANTONIVM PAGIVM in *Critica Anti-Baroniana*, de Dono Mathildino altum sit silentium. Nam si occasionem de *Mathilde* differendi haber, contentus est dicere: *Mathildi* Ecclesia Romana multum debet. Hinc opinor,

opinor, eum, aut hanc donationem pro genuina habuisse, & nihil de re satis nota dicere voluisse; aut illam spuriam credidisse, & rem tanquam odiosam intactam reliquisse.

§. IX.

Sed ARNOLDVS LVBESENSIS in *Chron. Slavor. Lib. III. cap. 10.* nova gignit, dum tam Pontifici, quam etiam Imperatori *Friderico* anobarbo testamenta adscribit. *Tractabant, inquit, inter se dominus Papa, & Imperator de patrimonio domine Mechbildis, matrone nobilissimæ, quod Imperator in possessione habebat, dicens ab eadem imperio collatum. Et e converso dominus Papa Sedi Apostolicæ ab ea datum adfirmabat. Cumque in argumentum probandi, ex utraque parte privilegia porrigerentur, nulla sine causa terminata est.* Sed nugatur ARNOLDVS. Neque enim Pontifex, ceu ostendimus habuit tale testamentum, neque Imperator, quippe de quo apud alios Scriptores neque vola neque vestigium ullum. Jam ante me id vidit & de fide testimonii ARNOLDI dubitavit DN. MASCOVIUS de *Jure Imperii in Magn. Eurur. Ducat. Sect. I. §. 9.* Promittit B. HAHNIVS in *der Reichs-Historie P. III. p. 103.* Opus de *finibus Imperii*, ubi etiam hanc spuriam donationem impugnare voluit, sed morte præventus, promisso stare haut potuit.

§. X.

Sed fingamus, donationis chartulam esse genuinam, nonnullorumque scriptorum testimonia vera; aliud tamen est *quæritur*: an *Matbildis* bona sua Pontifici donare potuerit? de quo nunc disceptandi locus est. Breviter hoc problema respondemus, ne videamus falcem in alienam messem immittere, quum jam *Perill. Dn. Canc. de LVDEWIG*, vir laude nostra multo major, ut & MASCOVIUS, STRVVIUS, GVNDLINGIVS sterile hic araverint solum. Principio marchiones Tusciæ, imo omnes Italiæ Principes, ut *Vir Perill. Dn. de LVDEWIG*, felicissimus Juris, publici interpret, in *Sing. Jur. Publ.* docuit, territoria nomine Imperatorum tanquam administratores, *Gouverneurs* rexerunt. conf. elegantem Epistolam de *Monf. Refuge*

fuge a Mons. d' Hozier scriptam, & prelo mancipatam a Felero in der Genealogischen Historie des Braunschweig Lüneburgischen Hauses Cap. V. §. III. n. p. 130. adprime facientem ad hanc rem. Inter hos administratores etiam eminuerunt Marchiones Tusciæ *Mathildis* majores. Tempore *Conradi Salici, Bonifacius* pater *Mathildis*, ut supra dictum, majori cum auctoritate in Tuscia aliisque adductis provinciis regnavit. Verum enim vero nexus harum ditionum cum Imperio Germanico nunquam evanuit, licet postea *Mathildis*, regnante *Henrico IV.* Imp. semel iterumque tentaverit, se imperio & Imperatori subtrahere. De *Bonifacio* expedita res est, quippe qui in sententia *Lucæ 1047.* pro Episcopo lata, & pœna in violentantes statuta pronunciat: medietatem cameræ domini Imperatoris inferendam esse. FLORENTINIVS *c. l. in Append. n. 5.*

§. XI.

Beatrice vidua *Bonifacii* eodem jure quo maritus, cum filia *Mathilde*, in amplissimis provinciis regnavit, sub reverentia tamen imperatorum, ut decretum regali auspicio latum & a nobis supra (*Cap. I. §. XVII.*) exhibitum, uberrime docet. Sed turbato sub *Henrico IV.* Imp. Republicæ Germanicæ statu, quo inimici & amici adversariis ejus se dabant, *Mathildis* majorem auctoritatem consequuta est. Descivit quidem ab Imperatoribus, sed ad obedientiam redacta, Imperatoris majestatem iterum venerata est. Etiam Imperatori *Henrico V.* quum coronationis causa anno 1110. Romam pergeret, obsequium professa est. CONRADVS VRSPERGENSIS *ad an. 1110. Parmam, ait, perveniens Mathildem Comitissam per internuncios sibi subiectam, gratia sua, propriis iustitiis donavit.* Fuerunt bona *Mathildis* imperii allodia, docente STRUVIO in pererudita *Diss. de Allodiis Imperii.* Hinc diiudicanda est quaestio: num *Mathildis* ea Pontifici donare poterit? Quod negat STRUVIVS fidenter, nos fidentissime. Nam *Mathildis* nullum habuit jus Pontifici amplissima hæc territoria donandi, quia in præjudicium imperii tendebat. Et quid respondent Ro-

Romanæ Ecclesiæ advocati ad pacta dotalia inter *Guelphum* & *Mathildem* confecta. Sane Ducibus Serenissimis ex *Guelphica* Domo ortis, hoc jus succedendi non potuit adimi. Sed quid amplius in hæremus? Finem huic capiti imponimus. Sufficiat docuisse, famosam *Mathildinam* donationem esse spuriam, falsam artibusque *Portocareri* exaratam.

CAP. III.

NVM PONTIFEX INNOCENTIUS II. IMPERATORI LOTHARIO II. EIVSQVE GENERO HENRICO MAGNANIMO MATHILDINAS TERRAS IN FEV-
DVM DEDERIT?

§. I.

CONcluderemus libellum; nisi adhuc momentosum superesset problema: Num Pontifex *Innocentius II.* Imperatori *Lothario II.* ejusque genero *Henrico Magnanimo* *Mathildinas Terras* in feudum dederit? Mirum est dictu, eruditos hoc affirmare, quum tamen literis investituræ inspectis, recte riteque examinatis, luce meridiana clarius fiet; Diploma a *BARONIO* in *Annal. Eccles. ad an. 1133. n. 3.* relatum, monstro esse simile, quod statim ex capite dignoscitur. Priusquam vero diploma investituræ sub examen revocamus, nobis, quis status *Terrarum Mathildinarum* post *Mathildis* decessum fuerit, hic dicendi erit locus.

§. II.

Obiit *Mathildis* anno 1115. Sceptra Imperii Germanici tenebat *Henricus V.* claves Petri vero, Pontifex *Paschalis II.* Statim, quum Comes *Mathildis* animam efflaverat, *Henrico V.* Imperatori ejus obitus nunciabatur. Prodit hoc memorie *CONRADVS VRSPERGENSIS ad an. 1115. Directi*, inquit, *ab Italia nuncii obitum illius inchoyæ Mathildis nunciant, ad ejusque prædiorum terras amplissimas hereditario jure possidendas Cæ-*
lareni

farem (Henricum V.) invitant. Sed etiam legitur Henricum V. Mathildinas Terras jure sanguinis vindicasse. Hinc ANSELMVS GEMBLAC. CONTIN. CHRON. *Sigeb. Gemblac. Henricus*, ait, *imperator in Italiam secedit propter asperos motus regni, & maxime propter Marchisæ Mathildis cognatæ suæ, quæ recens objerat, hereditatem obtinendam.* vid. CONTELORII *Genealogia Mathildis Cap. II.* P. ANTON. PAGII *Critica Anti-Baro. niana ad an. 1070. n. 14.* En stemma Genealogicum.

Hermannus, Dux
Sueviæ

Mathildis, uxor Friderici II. Gifela uxor Conradi II.
Ducis Lotharingiæ Imp.

Beatrix uxor Bonifacii Tuscisæ Marchionis. Henricus III. Imp.

Mathildis,

Henricus IV.

Henricus V.

§. III.

Sed jus sanguinis cum *Mathilde* Imperatori *Henrico V.* nullum jus succedendi tribuit; quippe propter arctam adfinitatem *Mathildis* cum *Guelphis* principibus, atque pacta dotalia, *Guelphicæ* Domui jus succedendi non poterat eripi. Hinc putrido, immo nullo fundamento jus Imp. *Henrici V.* succedendi, nititur. Potius ideo fecit imperator, quia hæc territoria imperio Germanico æternum fuerant insuta atque in-nexa.

§. IV.

Unde *Henricus V.* arripuit successionem in *Mathildica*. CONRADVS VRSPERGENSIS *ad an. 1115. Imperator*, inquit, *una cum Regina totaque domo sua, ac circa Padum negotiis insistentis regni, legatos ad Apostolicum &c. destinavit.* Et PETRVS DIA-

CONVS

CONVS Lib. IV. Chron. Casinens. cap. 60. Henricus Imperator, qui defuncta Mathilda tunc apud Liguriam debebat gratia disponendarum rerum illius, Hæc confirmant diplomata, eo tempore scripta. Sic extat tale diploma anno 1115. die 20. Septembr. Spiræ confectum, & aliud anno 1116. die 12. Maji exaratum, de quibus vid: CELEB. MVRATORII *Antich. Estens. Cap. XXX. p. 292. 93.* Pontifex id æquo animo tulit, neque Imperatori obstitit. Hinc novum exoritur argumentum; quod si testamentum *Mathildis* in Pontificis favorem extitisset, sane ille imperatori obstitisset, ad jus suum firmum reddendum. At quando id factum legimus? neque querelas movit Sanctus Pater, quum hunc opimum bolum Imperator ei eriperet.

§. V.

Docuit Gundlingius de *Iure Imperii in Magn. Etrur. Ducat. Cap. I. §. 21.* Henricum Imperatorem in Tuscia pro legitimo successore Mathildis fuisse agnitum. Id colligit ex DOMNIZONE, qui canit:

*Cæsar honorat, teque decorat, sis sua semper,
Plangere noli, culmen honoris, tu retinebis:*

Cæsaris hostes, sint procul omnes, ipse beetur.

Valde miror, DOMNIZONEM presbyterum, qui antea Pontifici adhærebat, nunc totum pro Cæsare esse. Sed temporis causa faciebat. vid. V. C. LVD. ANTON. MVRATORII *Antich. Estens. Cap. XXX. p. 293.* qui etiam docet, quod *Henricus V.* Mathildinas terras quiete possederit, nullasque querelas Pontifex ea de re moverit.

§. VI.

Extincto *Henrico V.* principes Imperii Germanici *Lotharium II. Saxonem*, eligebant Imperatorem. Eo tempore Schisma exortum erat in Ecclesia. Pontifex *Innocentius II.* in Germaniam proficiscebatur, & auxilium ab *Imperatore Lothario II.* contra *Pseudo Papam Anacletum* petebat. Honorifice exceptus a *Lothario* in Italiam redit, & Imperator qui jam per spatium novem annorum scepra in Germania tenuerat, tandem Italiam petebat, ut Romæ a Pontifice coronaretur. Neque annus neque dies, quo coronatio facta, adpareret, nisi

CHRONOGRAPHVS HILDENSHAIMENSIS, qui eo tempore vixit, adcurate id adnotasset. *Rex, inquit, ad a. 1133. Natalem Domini apud villam Medicinam dictam celebravit. Per Italiam pleraque loca munia sibi resistencia capis. Tandem II. Kalend. Martias Romam cum multo favore ingreditur, ibique II. Non. Junii, quo tunc dies dominica extitit, Lateranis in Basilica S. Johannis Baptiste a Domino Apostolico Innocentio in Imperatorem consecratur.*

§. VII.

Putant nonnulli *Lotharium Imperatorem* tum temporis Imperium Germanicum a manibus Pontificis accepisse. Errore SIGONII *Lib. XI. de Regno Italiae p. 264. 65.* decipiuntur. Versus ille recitat, qui feudalem contractum sic exprimunt:

*Rex venit ante fores iurans prius urbis honores;
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.*

Addunt, quod pictura Romæ fuerit, ubi Imperator flexis genibus coronam a Pontifice accipit. At quum *Celeb. SIM. FRID. HAHN in der Reichs-Historie P. III. p. 185. lit. g.* iam istam fabellam exploderit, non est quod tempus impendamus recoctioni. Pictura est famosa, etiamque versus a Pontifice excogitati sunt. Forsan id factum esse videtur tempore *Conradi III. Imp.* quum Italiae miserimus esset status, man wulle nicht wer Koch oder Kellner war. Magis sententiam nostram stabilire videtur, quando simile pæne quid legimus in Annalibus, tempore *Friderici I.* scriptis. Pontifex legatum ad eum mittebat, qui in præsentia Imperatoris, nomine Papæ dicere non dubitabat: *se non poenitere beneficii in Cæsarem collati.* Quod autem *Otto de Wittelsbach Comes Palatinus ad Rhenum* adeo ægre ferebat, ut gladium stringeret, & legatum Pontificis fere transfoderet, nisi Imperator prohibuisset. Taceo picturam famosam, ubi *Alexander III. Pontifex, Imperatorem* pedibus conculcat, quam hodiernum *Rome & Venetiis* adhuc extare, multi testes oculares, uno ore testantur, quum tamen etiam omnia hæc, ceu viri eruditi docuerunt anilibus fabulis sint adnumeranda.

§. VIII.

Sed nuper *Vir Clariss. Dn. WIEDEBURG in Diurnis Hallens. N. III.* aliam istorum versuum interpretationem facit, nimirum, quod investituram *Lotharii II. cum Mathildinis terris* indigent, &

& concludit coronationem & investituram uno actu esse factam. Quamvis vero hæc conjectura sat ingeniosa sit, non tamen *Celeb.* AVCTOR persuadebit, (quod pace ejus dixerim) ut eandem opinionem foveamus. Nam quod attinet, *Lotharium II.* a Pontifice terris Mathildinis fuisse investitum, nos in totum negamus, moxque censuram huius diplomatis subjungamus. Altera autem opinio, quod coronatio una cum investitura facta sit, contra fidem scriptorum est. Nam antea allegatus CHRONOGRAPHVS HILDENSHEIMENSIS, coronationem II. *Nonas Junii* factam esse, scribit; investituram vero, ceu diploma docet, *Sexto idus Junii* peractam. Igitur a die coronationis, usque ad diem investituræ, intercedit spatium IV. dierum. Est hoc ideo verissimum, quia argumenta ex Chronologia desumpta, sunt validissima.

§. IX.

Sed e diverticulo in viam. Videamus investituræ diploma, a BARONIO in *Annal. Eccles. ad an. 1133. n. 3.* relatum, quod sic se habet.

Innocentius Papa II. Lothario Imperatori Augusto & Regi & Imperatrici. Si auctoritas sacra Pontificum, & potestas Imperialis vere glutino charitatis ad invicem complentur. Omnipotenti debitus famulatus libere poterit exhiberi, & Christianus populus grata pace & tranquillitate gaudebit. Nihil enim in præsentis sæculo est Pontifice clarior, nihil Rege sublimius, nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe, nihil est quod ita nequeat occasui subjacere quam vera religio. Quæ nimirum omnia tanto manifestius, Deo gratias in persona tua clarescunt, quando ab ineunte ætate amator religionis, & cultor justitiæ extitisse cognosceris, & novissime diebus istis, nec personæ tuæ, nec propriæ parcendo pecuniæ pro beati Petri servitio multos labores, & immensa pericula pertulisti. Quum ergo testante sacro eloquio, etiam mali patres bona data filiis suis debeant impartire: dignum profecto est, ut nos qui disponente Domino, universis Catholicæ Ecclesiæ filiis debemus sollicitudine paterna consulere, personam tuam arctius diligamus, & tanquam specialissimo Ecclesiæ defensori, in his quæ ad statum imperii in suo robore conservandum, & utilitatem ac liberationem catholicæ ecclesiæ spectare noscuntur, tam secundum ecclesiasticum officium, quam temporaliter imperatoriam potentiam augeamus. Hoc nimirum intuitu Alodium bonæ memoriæ Comitissæ Mathildæ, quod utique ab ea Beato Petro constat esse collatum, vobis committimus, atque in præsentia fratrum nostrorum archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, nec non principum & baronum per anulum investimus: ita videlicet, ut

centum libras argenti singulis annis nobis & successoribus nostris exsolvas, & post tuum obitum proprietas ad jus & dominium S. R. E. cum integritate absque diminutione & molestia revertatur. Quod si nos vel successores nostros in eandem terram venire, manere, transire oportuerit; tam in susceptione, quam in procuratione, atque securo conductu, prout apostolica sedes decreverit, honoremur. Qui vero arces tenuerit, vel rector terræ fuerit, B. Petro, & nobis, nostrisque successoribus fidelitatem faciant. Cæterum pro charitate vestra, nobili viro, Henrico Bavaricæ Duci, genero vestro, & filia vestra uxori ejus, eandem terram cum præfato censu, & supradictis conditionibus, Apostolica benignitate concedimus; ita tamen, ut idem Dux hominum faciat, & fidelitatem S. Petro ac nobis, nostrisque successoribus juret. Post quorum obitum prædictum Comitissæ Mathildis alodium ad jus, & dominium S. R. E. sicut supra dictum est, integrum & absque diminutione atque difficultate aliqua reducatur: salvo tamen semper in omnibus ejusdem S. R. E. jure ac proprietate. Datum Laterani Sexto Idus Junii.

§. X.

Est hoc decantatum atque famosum investituræ diploma, quod BARONIVS publici juris fecit. Eruditi illud pro genuino venditant. GVNDLINGIVS in *Discursu* (*) *Historiæ S. R. I. in vita Lotharii II. Imp.* putat: adesse diploma, quod omnem contradictionem excluderet. Taceo alios eruditos, qui pro veritate ac fide hujus diplomatis, sese mirum in modum anxieque torquent. Nuper in *Comment. de Jure Dom. Brunsvic. in Terr. Mathild.* hoc diploma argueram falsitatis; sed festinanti calamo scribens, non omnia attigi. Quare quum hic latissimus sit differendi campus, diploma examinemus nostramque sententiam magis magisque firmam reddamus. GVNDLINGIVS in *Diff. de Jure Imp. in Magn. Eirur. Ducat. Cap. I. §. 23. p. m. 24.* hac de re differens, hoc argumentum leviter tractat, moxque stationem deserit. *Vix, inquit, ad causam nostram pertinet, utrum etiam Innocentius II. alodium Mathildæ Lothario reliquerit, sicque Henrico simili*

(*) Habeo hunc discursum pro immaturo partu. Passim interpolatus est; continet res statibus imperii maxime præjudicantes. Nescio itaque qui fiat, quod tales libri prelo subjiciantur. Taceo ficta Auctorum librorumque nomina, falsa allegata, quibus abundat.

mili libertate donaverit ; an ipse Innocentius II. apostolica, ut loquitur Baronianum diploma, benignitate concesserit. Sed multum refert, ut sciamus : an Imperator de istis provinciis, quæ tamen ad Imperium spectant, sit vasallus Romanæ Ecclesiæ atque Pontificis. vid. *Clariss. MVRATORIVS in Antichina Estensi Cap. XXX. p. 295.* qui ait : *Resta tuttavia dubbio, che significassero gli antichi col nome d' Allodio, o Terra, o Casa, o Podere della Contessa Matilda; sopra che tornerà a me piu in occasione il trattare nella seconda parte.* Mox subdit : *Non aspetti da me il Lettore, ch' io decida questo punto, & molto meno chi dei pretendenti dell' eredita suddetta si avesse ragione. Il tempo ha composto quelle liti ; e in tante tenebre non si può portare un retto giudizio di un sì relevante affare.*

§. XI.

Sequitur jam investituræ diplomatis examen. Primo intuitu ideo suspectum videtur, quod BARONIVS mentionem haut faciat, ubi extet. Alias in recensione aliorum diplomatum sedulo adnotat, ubi reperiantur. Quamvis etiam notum sit quod BARONIVS relationes suas atque instrumenta, plerumque in Vaticana Bibliotheca invenerit, & nobiscum communicaverit ; non tamen hoc temere credendum. Nam in re tanti momenti, sine dubio *gerro* aperuisset, ubinam huius instrumenti adpareret autographum. At quum id non fecerit, in hæream nostræ sententiæ, donec quis de veritate huius diplomatis me certiozem reddat.

§. XII.

Deinde inscriptio & insolitus titulus Pontificis docet, Diploma esse suppositivum. Ibi legitur : *Innocentius Papa II. Lotbario Imperatori Augusto & Regi & Imperatrici.* Nescio qui fieri potuerit, ut Pontifex in huius diplomatis principio, se Papam adpellitet, quum tamen ex aliis documentis, quæ BARONIVS publici juris fecit, videre est, illum, se adpellasse *Innocentium II. Episcopum Servum Servorum.* Origo huius denominationis quærenda est in Sæculo reparatæ salutis septimo. Nam *Petri Claviger, Gregorius Magnus* adfectavit hunc titulum, referente IOANNE DIACONO *Lib. II. de vita Gre-*

gorii M. cap. I. conf. DV FRESNE in *Glossario v. Servus Servorum*, & DN. LEYSER in *Diss. de Servis Servorum* §. VII. Ab hoc ævo servi servorum adpellatio a Pontificibus, usque ad hodiernum diem continuata est. Quare non amplius dubius hæreo, quin adseram, hoc diploma ex defectu ordinarii atque recepti tituli, esse spurium. Et miror, non mentionem fieri *Cardinalium*, quorum tamen præsentia necessario requiritur in re tanti momenti.

§. XIII.

Porro eo magis suspectum est, quo minus constat ex scriptorum relationibus *Henrico Magnanimo*, Mathildinas Terras a Pontifice collatas esse in feudum. Potius CONRADVS VRSPERGENSIS ad an. 1136. testatur: *Henricum Magnanimum a socero Lothario II. Teuris Mathildinis esse investitum. Henricus, inquit, per Tusciam exercitum duxit, quum ab Imperatore in beneficium obtinuit.* Ergo Imperator habuit jus conferendi Mathildica in feudum, non vero Archipræsuli Romano competiit, qui non habuit, nec dedit, nec dare potuit. Sed *Henricus Magnanimus* non solum beneficio Imperatoris, sed etiam jure hereditario obtinuit Mathildica.

Guelphus

Henricus Niger.

Guelphus = Mathildis

Henricus Magnanimus. Guelphus.

Hinc verosimile esse videtur; *Lotharium* jus succedendi *Henrici Magnanimi* agnovisse, atque ideo ei Mathildinas Terras contulisse in beneficium.

§. XIV.

Caret denique hoc instrumentum anno quo scriptum. Obvertitur quidem, scriptum esse anno 1133. quia BARONIUS in *Annal. Eccles.* huic anno subjunxerit. At non sequitur: Baronijs aliquid in hunc vel illum annum retulit, ergo etiam eo tempore accidit. Qui accuratissimi P. ANTONII PAGII *Criticam Baronianam* evolvit, reperiet, illum innumeros BARONII Chronologicos errores adnotasse. Et sane certissimum est, quod

quod omni tempore ratio annorum maxime habita fit in diplomatibus. Taceo locum, quo diploma hoc confectum. Nam lege & relege, & non locum invenies. Carer autem omne instrumentum fide; quod neque tempus neque locum subscriptionis exhibet.

§. XV.

Quibus itaque rite pensitatis, arguamus hoc diploma falsum atque supposititium. Facile concesserim, esse instrumentum a Pontificum adseclis exaratum, sed rudi calamo, & inficio Imperatore, atque iisdem artibus in Majestatis Imperatoriae detrimentum excogitatum, uti famosa pictura & injuriosum carmen, de quibus jam diximus supra. Et licet nonnulli hoc diploma testimonio PETRI DIACONI *Lib. IV. Chron. Casnens. cap. 97.* corroborarent, qui ait: *Innocentius igitur Alemannorum, & Lotharingiorum terram ingressus, juxta Leodium a Lothario Rege excipitur, virgam & annulum ei juxta morem antiquum confirmand, nec non & terram Comitissæ Mathildæ ei contradens.* Vnusquisque tamen videt, quod hæc relatio huc non pertineat. Nam eo tempore, quo BARONIVS adferit, *Lotharium* a Pontifice esse Terris Mathildinis investitum, ille jam coronatus & in Italia fuit. PETRI DIACONI autem commemoratio, in tempus incidit, quo Pontifex Imperatorem Leodii visitabat, auxiliumque petebat contra *Anacletum Anti-Papam*. Quid? quod DIACONI testimonio fabellam BARONII explodimus? Nam verba: *nec non & terram Comitissæ Mathildæ ei contradens;* velim sic interpreteris; quod Pontifex se omni jure, quod in Donum Mathildis habere sibi persuadebat, abdicaverit; & imperatori promiserit, si ei auxilium præstaret, se nunquam de Mathildino Dono velle questionem movere. Quod adeo verum esse videtur, quia eo tempore *Innocentius* valde in angustiis erat constitutus, & nisi Imperator & Galliarum Rex ei sæculo contigissent, eique contra *Pseudo Papam Anacletum* adstitissent: valde dubito, an Pontificatum obtinuisset?

§. XVI.

§. XVI.

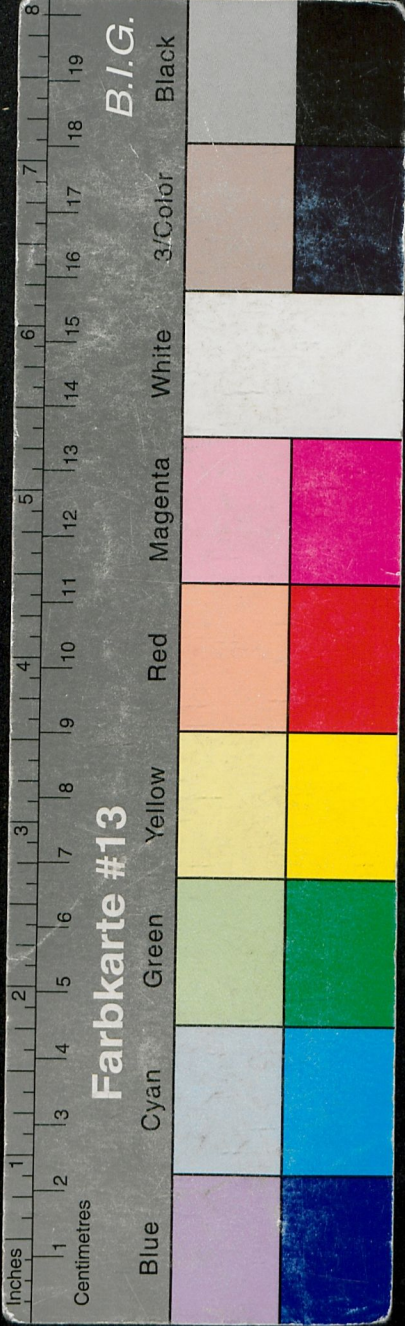
De his autem, quæ post decessum *Lotharii Imperatoris & Henrici Magnanimi*, inter Pontifices & Imperatores, de Terris Mathildinis acta sunt; hic commemorare, nobis superfluum esse videtur, quia jam multi eruditorum hanc spartam in se susceperunt. Sufficiat, quod dixerim, diplomata atque Instrumenta de Dono Mathildino producta, esse falsa atque supposititia. Id tamen monere lubet, quod Pontifices; de Mathildinis terris cum Imperatoribus disceptantes; nunquam ad recitatum investituræ diploma provocaverint, quod illi tamen, si extitisset atque genuinum fuisset, sine dubio Imperatoribus opposuissent. At id nunquam fecere, sed potius ad falsam Mathildinæ donationis chartulam, tanquam ad sacrum Palladium confugerunt.

§. XVII.

Hæc sunt quæ differuimus de Dono Mathildino. Vides BARONI, omnino esse vera, quæ CICERO *Lib. II. de Offic.* vaticinatus est? *Ficta*, ait, *omnia celeriter tanquam fosculi decidunt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum.* Apage nugas! Omnia quæ tu speciose confinxisti, nive Scythica sunt frigidiora. Quum vero Augustissima Brunsvicensis ac Lunæburgensis Domus, legitima juris præensione in Mathildina bona sit munita; optamus, ut etiam in pacis foederibus, quum præsertim istæ ditiones, quarum olim maxima pars Terrarum Mathildinarum fuit, & ad Domum Guelphicam pertinuit, in disceptationem veniant, Augustissimæ Prosapia jus in eas, non negligatur. Serenissimam autem Domum, ut D. O. M. diu florentem prætet, id est, quod precamur.

T A N T V M.

B. M. II, 49.
h. 7, 13.

II n
5974

JOANNIS FRIDERICI JOACHIMI
HALLENS.
COMMENTATIO HISTORICA
DE
SPVRIO
MATHILDINO DONO.

Entdecker Ungrund
Der Mathildinischen Schenkung.

8.

HALÆ VENEDORVM
Typis JOA. CHRISTIANI HILIGERI, Acad. Typogr.
M DCC XXXVI.

88.